

Ціннісний потенціал сталого розвитку національної ідентичності в Україні за допомогою практик Діалогу

Анна Валенса -
к.філос.наук
фасилітаторка
діалогу
тренерка,
медіаторка,
психотерапевтка

22/10/2021

**«Між тим, що я думаю,
тим, що хочу сказати,
тим, що я, як мені здається, кажу,
тим, що я говорю,
і тим, що ви хочете почути,
тим, що, як вам здається, ви чуєте,
тим, що ви чуєте,
тим, що ви хочете зрозуміти,
тим, що ви розумієте -
стоїть десять варіантів виникнення
нерозуміння.
Але все-таки давайте спробуємо!!!»**

***Бернард Вебер,
французький письменник, філософ***

Що таке ДІАЛОГ?

Від грецької

«Dia» - наскрізь, через, крізь

«Logos» - мова, напрямок, спрямування

МЕТА ДІАЛОГУ - слухати заради того, щоб **ЗРОЗУМІТИ**:

- потреби, наміри, почуття, інтереси співрозмовника
- суть відносин - побудувати або зберегти стосунки
- поділитися досвідом, ідеями, інформацією
- отримати більше інформації, точок зору
- отримати цілісне розуміння ситуації

The core values of a dialogue may also be some of the core values of your community

RESPECT

In a dialogue we aim to listen to others with respect and the intention to understand. By listening without judgement we can empathise and connect with others.

OPENNESS

Dialogue requires us to be open and curious. In dialogue we bring attention and awareness to our feelings and thoughts and how they influence our reactions to others.

TRUST

We participate in dialogue with the spirit of fellowship and trust. This requires that we trust ourselves and others to speak and listen with the values of a dialogue.

INCLUSION

In a dialogue everybody is welcome and included. It isn't necessary that people be convinced to have the same view. We don't exclude opinions, even if we don't agree.

EQUALITY

There is no hierarchy in a dialogue: each person participates. We all have a unique set of experiences to share, and these are of equal value to the meaning of the group.

**Чому Діалог стає таким популярним словом сьогодні?
Тому що відбуваються ціннісні зрушення в сучасній
культурі:**

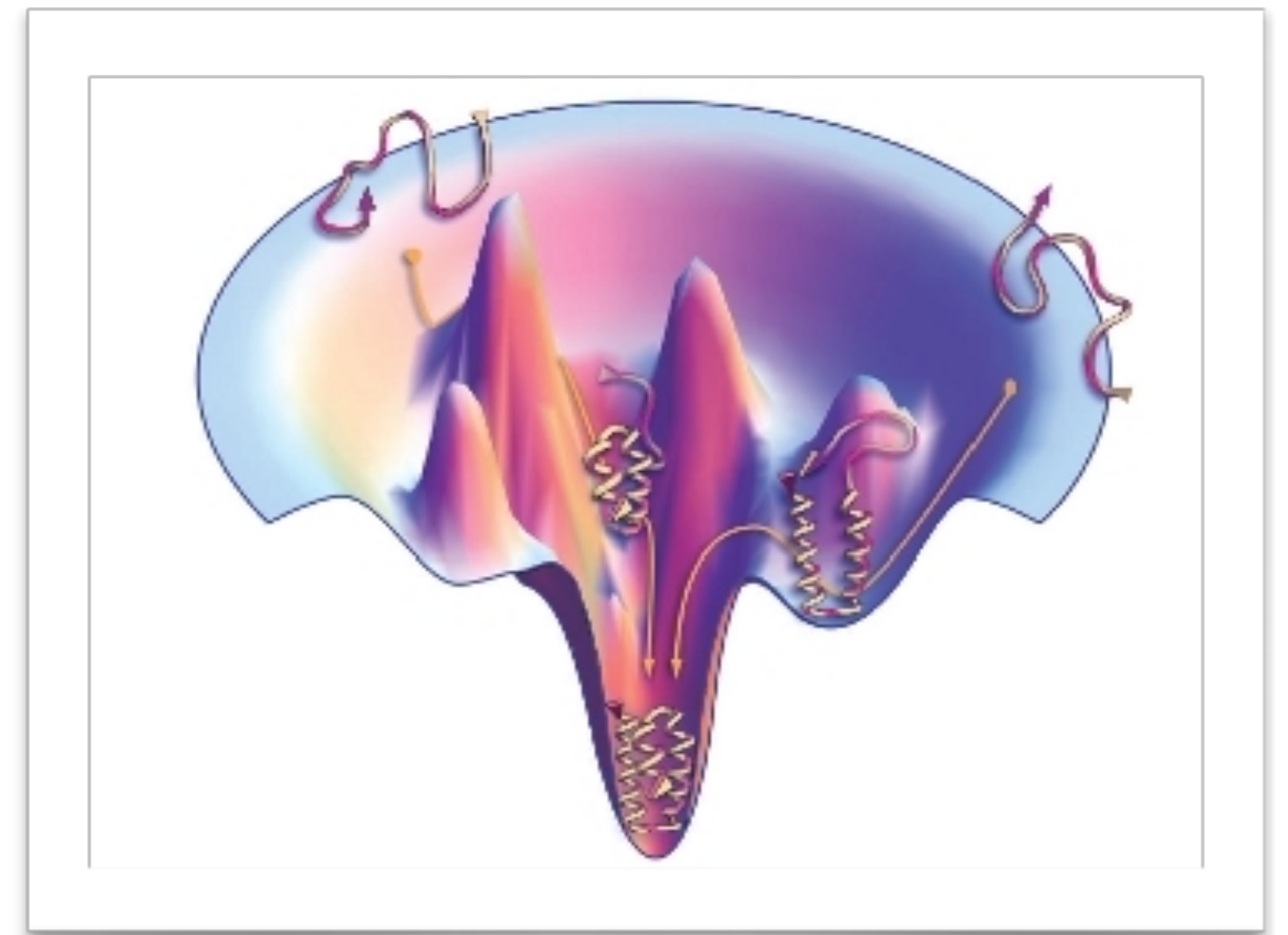
Від принципу домінування –

**- до взаємодії та стратегії «WIN-WIN» (виграш -
виграш)**

**- і навіть «WIN-WIN-WIN» - коли виграємо не тільки Я і
ТИ, а й середовище навколо нас:**

- інша людина**
- громада**
- природа**
- місцеве оточення**
- простір**

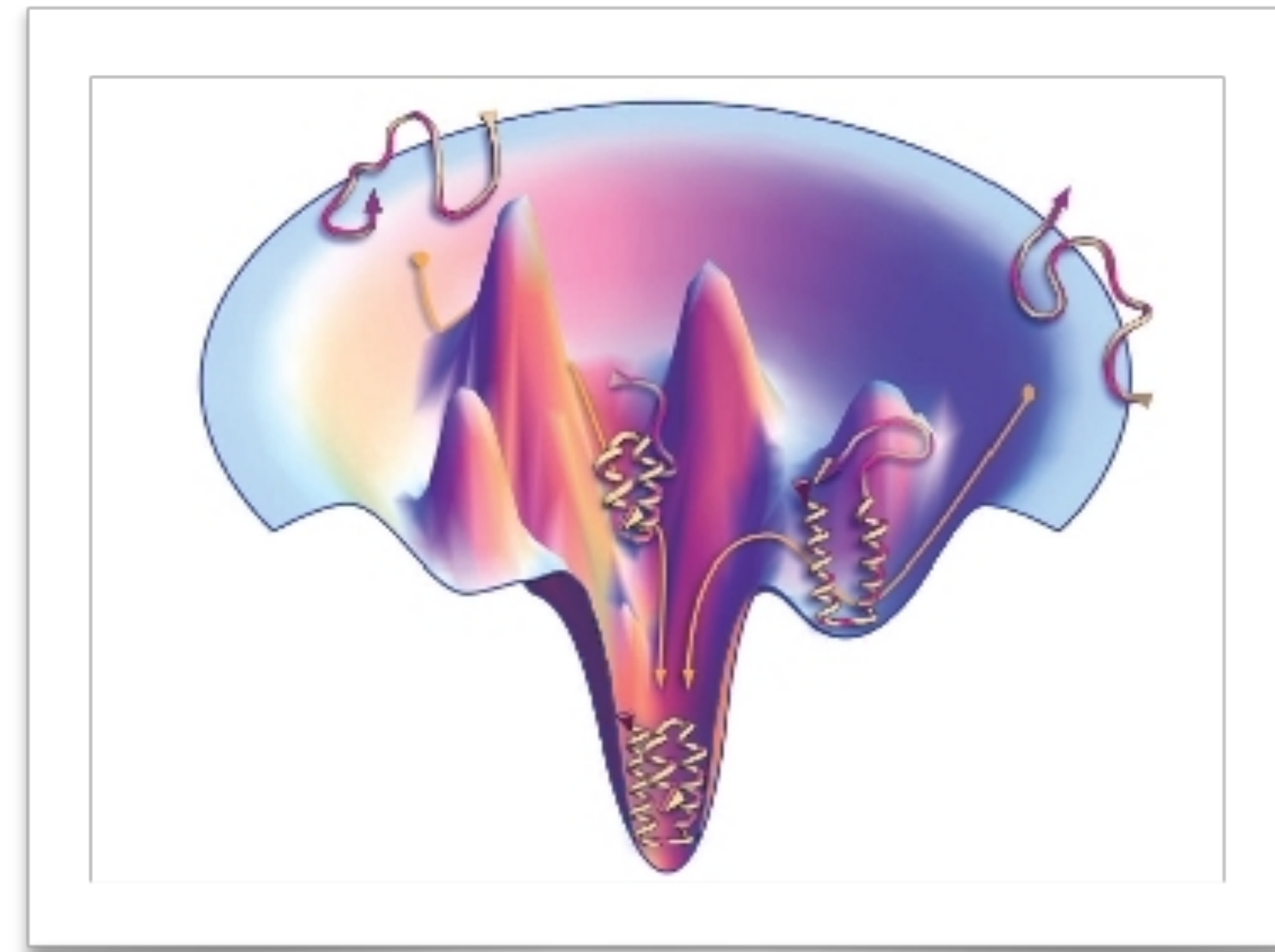
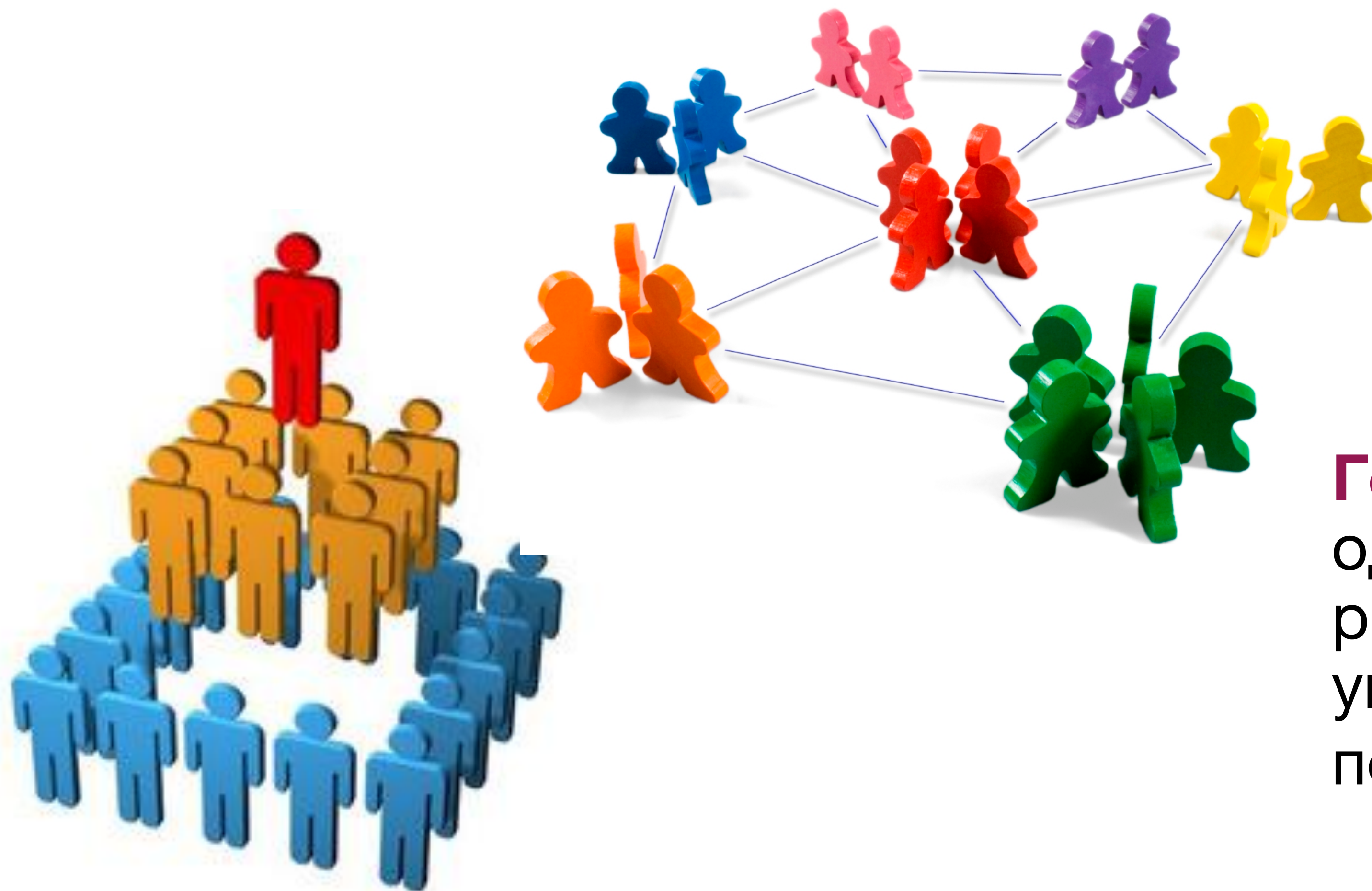
Від ієрархії – до гетерархії...

Як відбуваються ціннісні зрушення?

- **Економіка** – від індустріальної економіки – до економіки **вражень та трансформацій**; криза споживацького мислення, хибність «життя в кредит»
- **Технології** – від індустріального устрою – до **інформаційного, нанотехнологічного та метакогнітивного (AI)**
- **Екологія** – від перемоги над природою – до **співпраці** з нею
- **Культура** – від пропаганди західного/східного/радянського/американського підходу – до **мультікультурності**
- **Освіта** – від директивності – до залучення
- **Психологія** – від пошуку «правильної моделі життя» – до індивідуалізму, пошуку себе, особистої відповідальності, діалогу з «іншим»
- **Соціальне життя** – від витіснення «неугодних» – до співробітництва і рекреації

Замість вертикалі влади – ландшафт взаємовідносин

Гетерархія – система, утворена одночасно співіснуючими, різноманітними структурами управління, які увесь час перетинаються

В чому різниця ?

Ієрархія залишається актуальною - але вже не вирішує всіх задач людської взаємодії в сучасному світі

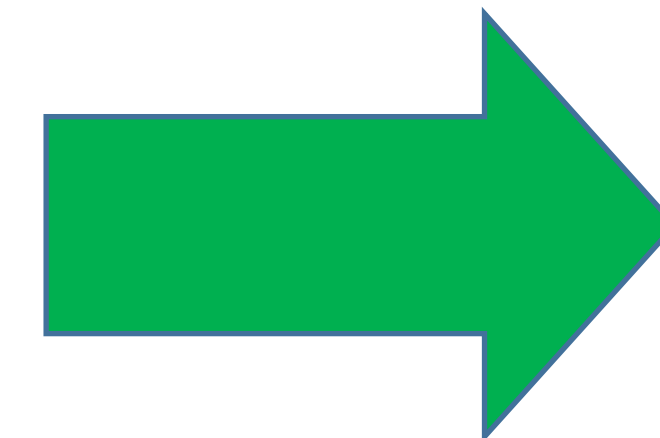
- Керування
- Панування
- Підпорядкування
- Субординація

Гетерархія – система, утворена одночасно співіснуючими, різноманітними структурами управління, які увесь час перетинаються

- Координація
- Діалог
- Порозуміння
- Взаємодія на рівних

Зсув у масовій культурі відбувається

- від політик домінування до політик **взаємодії та залучення/участі**
- від жорсткої ієрархії - до простору стосунків - до живої **гетерахії...**
- Настала пора мислити більш складно... явища більше нагадують **ландшафт**, ніж таблицю!

Цінності

- Що важливо?
- Що має значення?
- Що надихає та має сенс ?

Те, що людина вважає справді цінним та дорогим для себе...

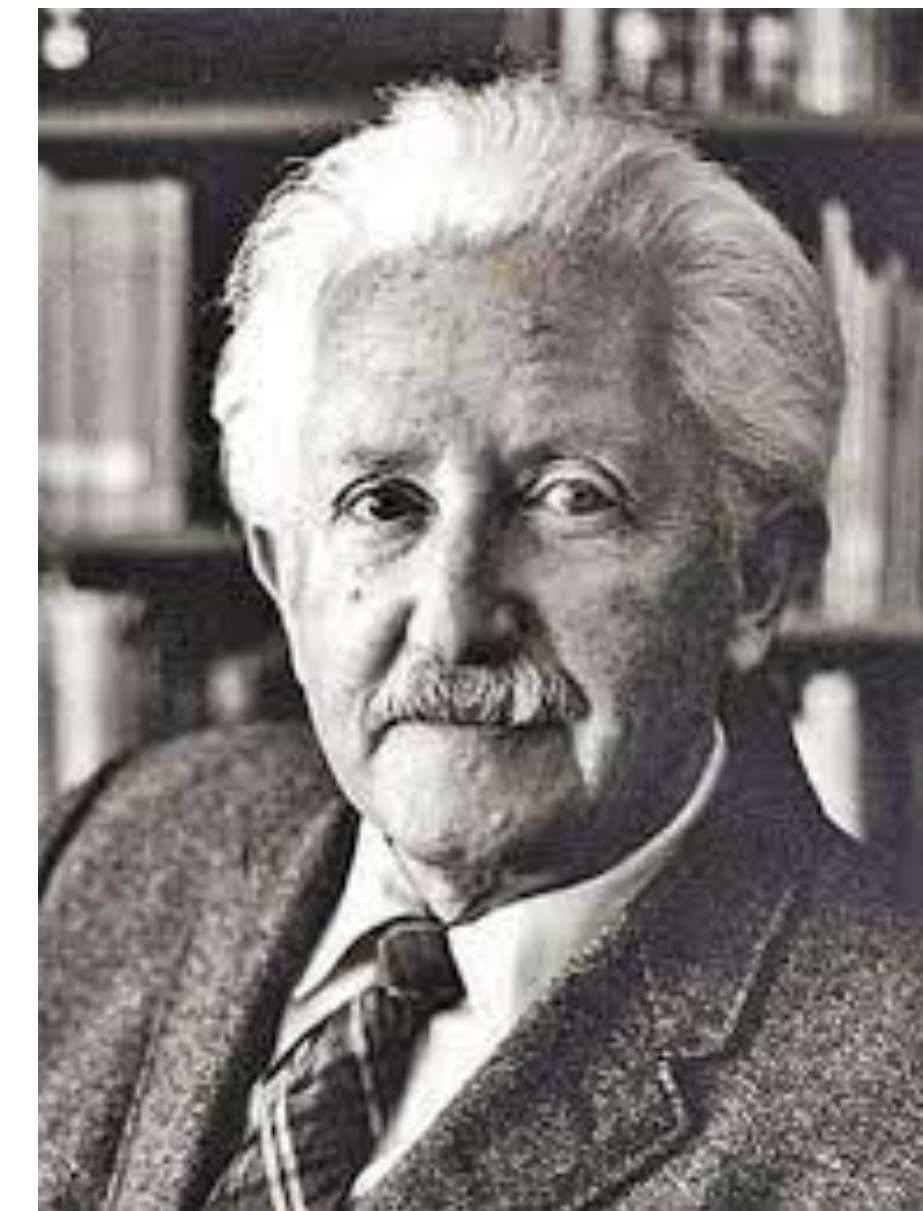
... виявляється – досить **суб'єктивне!**..

Як діалог пов'язаний з цінностями?

Ідентичність в психології

Ерік Еріксон

- **Дифузна, розмита ідентичність** — стан, коли індивід ще не зробив відповідального вибору, наприклад, **професії** чи **світогляду**, що робить його образ «Я» розпливчастим і невизначеним.
- **Неоплачена ідентичність** — стан, коли юнак прийняв певну ідентичність, минувши складний і болісний процес **самоаналізу**, він уже включений у систему дорослих відносин, але цей вибір зроблений не свідомо, а під впливом ззовні або за готовим стандартам.
- **Відстрочена ідентичність, або ідентифікаційний мораторій** — стан, коли індивід знаходиться безпосередньо в процесі професійного і світоглядного **самовизначення**, але відкладає ухвалення остаточного рішення на потім.
- **Досягнута ідентичність** — стан, коли особистість вже знайшла себе і вступила в період практичної **самореалізації**.

**Юність - це вік
формування
ідентичності
і ціннісного
самовизначення**

Ідентичність у філософії та соціальних науках

трактується як **приналежність до груп, масових явищ і ототожнення з ними**

- **соціальна ідентичність** - ототожнення себе з соціальною позицією, або статусом
- **культурна ідентичність** - ототожнення себе з культурною традицією
- **етнічна ідентичність** - ототожнення себе з певною етнічною групою
- **групова ідентичність** - ототожнення себе з тією чи іншою спільнотою, групою
- **національна ідентичність** - належність до нації

Сучасна проблема з ідентичністю - у площині «визнання» і «гідності» як особистісної, так і групової - говорить **Френсіс Фукуяма** «Ідентичність: потреба в гідності і політика скривдженості»

Як народжується ідентичність?

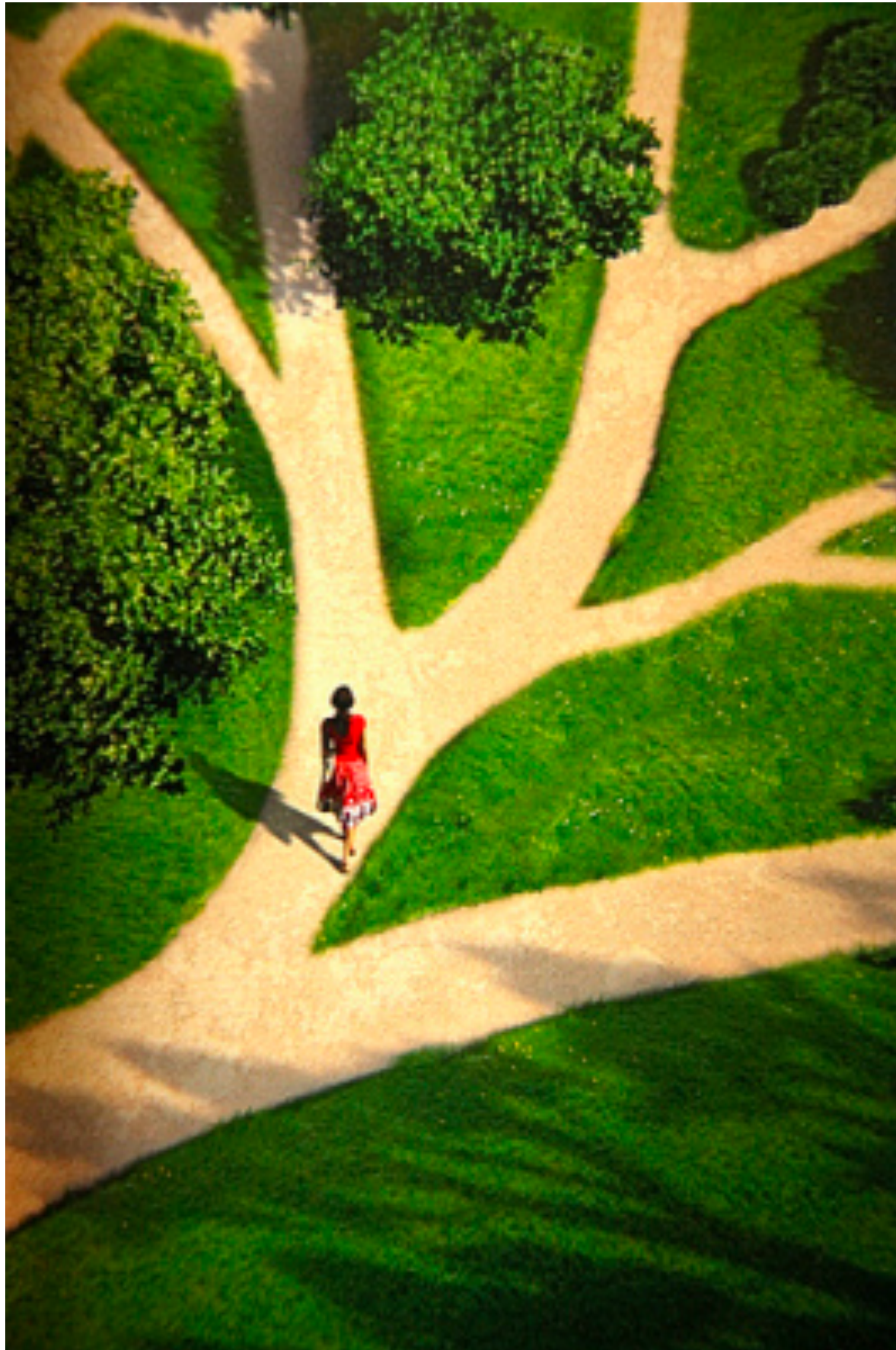
Через стадії становлення, етапи ідентифікації -
ототожнення і розототожнення через вибір -
у процесі взаємодії особистостей та/або груп

- **Дифузна, розмита ідентичність** —
передуює вибору
- **Неоплачена ідентичність** —
автоматичний неусвідомлений вибір
- **Відстрочена ідентичність, або
ідентифікаційний мораторій** —
затягування вибору
- **Досягнута ідентичність** — вибір
зроблено

Проблема вибору

Як зробити «правильний» вибір?

особистості, групі, нації

- Філософське питання
- Немає готових відповідей - чужі приклади не допомагають
- Вимагається сміливість і усвідомленість

«Правильність» залежить від нашого суб'єктивного відчуття значущості, яке постає в глибинному діалозі з собою та іншими

Сфери застосування поняття «Діалог»

Різноманітні контексти, де наразі застосовується і по-різному інтерпретується поняття «діалог»:

побутове спілкування, підтримуючі професії, **наука**, філософія, релігійна сфера, **політика**, **соціум** і **суспільна сфера**

Важливо розрізняти: **у якому контексті** ваш співрозмовник говорить про діалог - і користуватися термінологією відповідно

Це дозволить як врахувати **свободу і розмаїття думок** стосовно «діалогу», так і зосередитись на окремих **професійних інтерпретаціях** цього поняття

1. Побутова сфера

Контекст, види поведінки/активності:

буденна людська взаємодія, щоденне спілкування

Потреба: бути почутим/побаченим; самовираження; передача особистого сенсу (бути зрозумілим у побутовій взаємодії); реалізація ситуативних (тут і зараз) інтересів; вираження власних цінностей та інтерпретація цінностей інших людей; прийняття рішень; дотримання правил, тощо

Інтерпретація слова «Діалог»: спілкування «живе», «людське», «нормальне», «звичайне»

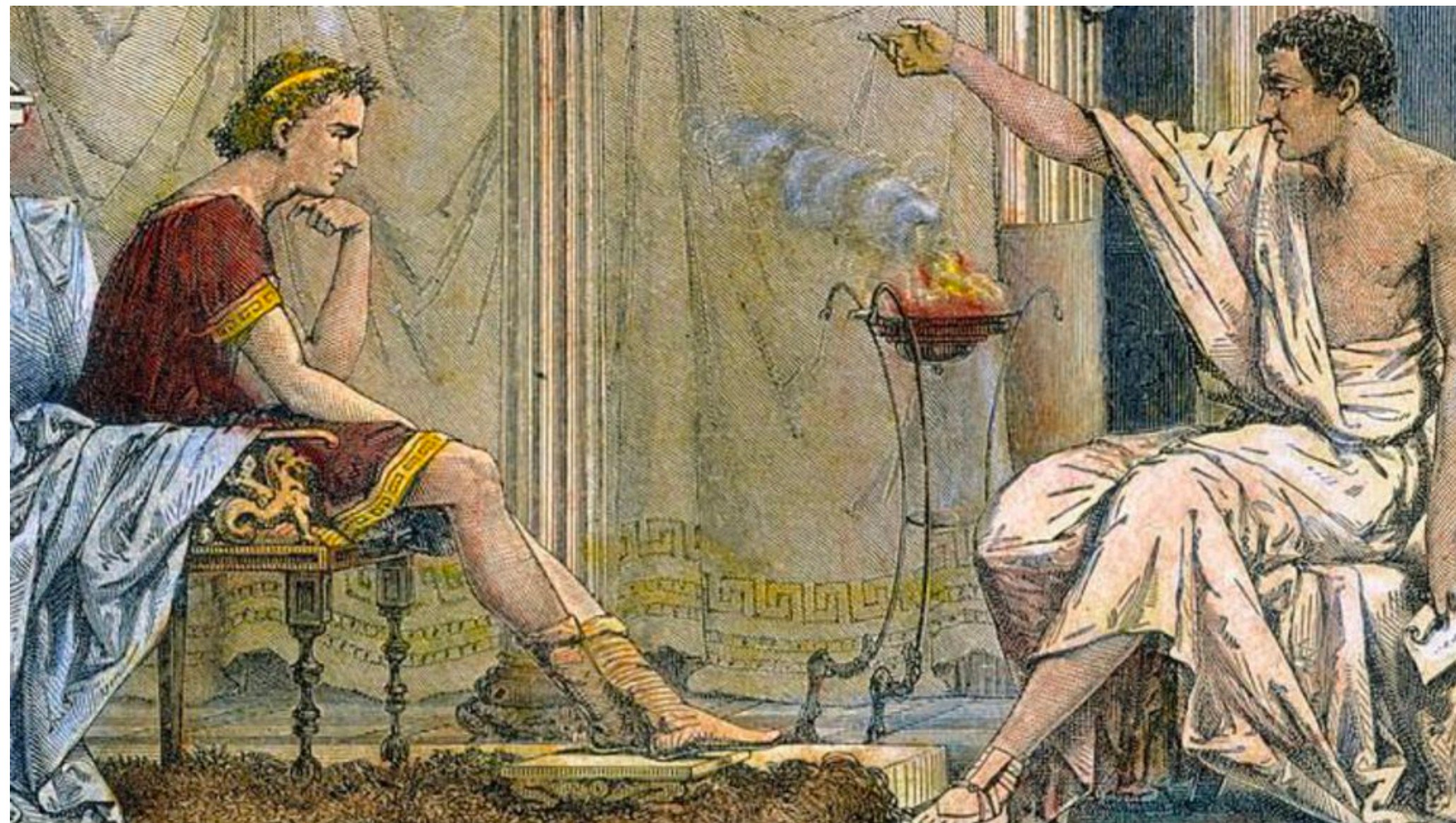
Результат: «побутове порозуміння» (максимально досягне в даній конкретній ситуації). Побутова гіпотеза: «Зазвичай, коли люди спілкуються – вони можуть порозумітися»

Вагнер Фріц «Цікава історія», побутовий жанр

2. Філософська сфера

Контекст, види поведінки/активності: пошук граничних засновків буття – як в особистісному, так і в суспільному досвіді: засновки будь-якої теорії, опис сфери досліджень або запитань до смислової задачі. (Методологія наук, визначення суті будь-якої технічної задачі або соціально-психологічної проблематики, тощо)

Потреба: контакт із сенсом у персональному розумінні: «відчуття сенсу» і «себе, як осмисленої істоти», потреба «поділяти сенс з іншими». Зацікавленість різними інтерпретаціями сенсу. Можливість створювати нові сенси і ділитися ними. Встановлення меж дискурсивного простору у наукових сферах. Дослідження граничних запитань у філософії.

Інтерпретація слова «Діалог»: сократівський діалог, шлях «запитування» та «народження» сенсу, маєвтика – народження сенсу в процесі людської взаємодії. Діалог філософів і науковців, або діалог будь-яких зацікавлених осіб з приводу філософських та наукових тверджень.

Результат: отримання нового сенсу (особою та/або спільнотою)

3. Політична сфера

Контекст, види поведінки/активності: політичні практики; політологія, як наука; вплив та влада; прийняття впливових/силових рішень

Потреба: проявити та яскраво подати власну позицію, як таку, яка має бути обрана (підтримана) більшою кількістю людей; вплив на громадську думку; бажання привернути увагу до певного власного шляху розвитку соціального середовища і себе, як лідера соціальних змін (бути лідером); формування та просування ідеологій; консолідація інтересів у певному напрямку; масштабний вплив на рівні регіону, країни або світу

Інтерпретація слова «Діалог»: дебати, дискусії, ток-шоу, взаємна презентація, переговори

Результат: створення різного роду альянсів (від пар до груп і націй), отримання групової (суспільної, загальнонаціональної, тощо) підтримки

4. Релігійна сфера

Контекст, види поведінки/активності: релігійні практики, персональна духовність, усвідомлення «більшого», місії (особистої та суспільної)

Потреба: людська здатність «прагнути вищого» у будь-якому сенсі, в т.ч. прагнути вищої якості взаємодії між людьми, як усвідомленими істотами, включно з діалогом окремої людини або цілих народів з Богом

Інтерпретація слова «Діалог»: запитання до себе та до Бога, валідизація цих відповідей; здатність покладатися на результати власного морального вибору

Результат: впевненість у собі; довіра до себе та життя; підтримка у тому, що можна (і є можливість, як така) покладатися на себе та на Бога (в широкому сенсі, як на життя)

5. Наукова сфера

Контекст, види поведінки/активності: наукові дискусії в експертних колах та навчальних середовищах

Потреба: процес обговорення професійних / наукових / специфічних концепцій, понять і термінів

Інтерпретація слова «Діалог»: наукова дискусія; обговорення концепцій, обмін думками, підходами, інтерпретація та ре-інтерпретація основних понять

Результат: ознайомлення спільноти науковців з підходами один одного (інформування), встановлення нових зв'язків / стосунків, збагачення особистого наукового розуміння (відкриття, персональний інсайт-ефект), згуртування спільноти науковців (консолідація)

6. Підтримуюча сфера

Контекст, види поведінки/активності: соціальні та психологічні практики, такі як терапія, коучінг, навчання, фасилітація, медіація

Потреба: потреба ресурсного стану в особистому та соціальному середовищі; емпатія; увага до власного стану та стану оточуючих; бажання підтримувати атмосферу комфорту в спілкуванні у будь-яких контекстах; досягнення високого рівня комунікативної компетентності; вміння вести переговори та вирішувати конфлікти; цінність особистої відповідальності за власну безпеку, комфорт, розвиток, тощо; баланс між особистими та груповими інтересами; порозуміння в спільноті, до якої причетна особа або група.

Інтерпретація слова «Діалог»: діалогові практики, які фасилітуються (полегшуються, супроводжуються) спеціалістами підтримуючих сфер, що володіють відповідною кваліфікацією. Зокрема терапевтичний діалог, терапевтичні групи, кола емпатії, відновні кола; діалоги в процесі навчання та передачі нових знань та навичок; діалоги заради примирення; медіація; коучінг; різні види фасилітацій, тощо.

Результат: Ресурсний стан індивіда та / або групи; розуміння особою та / або групою власних потреб, бажань, інтересів та цінностей; згуртованість та консолідація, або сепарація та структурфування в спільнотах

7. Переговорні процеси

Контекст, види поведінки/активності: бізнес, організаційний розвиток

Потреба: потреба домовлятися щодо спільних інтересів; мати спільну позицію; отримати узгоджене бачення заради спільної мети; вдовольняти потреби та інтереси як окремих осіб, так і більших груп: від організацій – до країн та міжнародного рівня

Інтерпретація слова «Діалог»: переговори, наради, зустрічі малих і великих груп з приводу прийняття рішень

Результат: прийняття рішень у відповідності з інтересами учасників

8. Соціум, суспільна сфера

Контекст, види поведінки/активності: громадське середовище, включно міжсекторальне (влада, бізнес, громада, ЗМІ) – простір фізичних та віртуальних спільнот в усьому світі

Потреба: доступ до інформації; причетність до прийняття рішень; особистий та груповий вплив; самовираження; промоція тих чи інших ідей; реалізація проектів, які мають соціальний ефект; створення і занепад брендів; піклування про мир та порозуміння (вихід з конфліктних ситуацій, вирішення конфліктів у конструктивний спосіб)

Інтерпретація слова «Діалог»: публічний дискурс; діалогові практики в широкому сенсі, як те, «про що всі говорять». Простір створення та обговорення загальноновживаних «гадок», «стереотипів» і, зрештою – «суспільної думки».

Результат: поінформованість громади про ті чи інші ідеї та точки зору в соціумі; доступ до інформації; реалізація прав і свобод; регуманізація учасників; досягнення нового рівня порозуміння у середовищі проведення діалогу

Діалогом називається мережа різноманітних за структурою і механізмом соціальних практик, що властиві всім сферам людської діяльності та аспектам існування

В чому проблема?

- **Філософська проблема** в межах і способах застосування понять
- **Суспільна проблема** в стилі використання термінології та можливої дискредитації поняття на масовому рівні (як було дискредитоване поняття «мир» під час брутальної зовнішньої агресії)
- **Психологічна проблема** - в маніпуляціях поняттями і зневіра - «Чи взагалі Діалог можливий для мене?», «Що таке діалог?»

ПРО ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ РОЗБУДОВИ МИРУ І ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

СПІЛЬНА ЗАЯВА ФАСИЛІТАТОРІВ ДІАЛОГУ

- звертаємо увагу на **виклики та ризики непрофесійної реалізації діалогових ініціатив;**
- застерігаємо, що як **відсутність діалогу, так і його неякісне втілення**, особливо на національному рівні, можуть спричинити ретравматизацію людей, посилити поляризацію в суспільстві, скомпрометувати саму ідею порозуміння в Україні – і бути використаними для дестабілізації ситуації та нанесення шкоди інтересам країни

<https://md.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/UKR-Joint-Statement-of-Ukrainain-Dialogue-Facilitators-2021.pdf>

Стандарти Діалогу визначення і принципи

http://ipscg.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf

Фасилітований діалог як процес трансформації та вирішення конфліктів – це спеціально підготовлений груповий процес, який відбувається за допомогою ведучого – фасилітатора - та має на меті покращення розуміння/стосунків між учасниками, а також може бути спрямований на прийняття рішень щодо спільних дій або вирішення конфлікту у спосіб, що передбачає рівну можливість учасників зустрічі висловлювати власні думки.

- Добровільність участі – як учасників, так і фасилітатора
- Самовизначення учасників діалогу
- Інклюзивність діалогового процесу
- Конфіденційність процесу діалогу
- Роль організаторів діалогу
- Усвідомленість та відповідальність організаторів та фасилітаторів
- Особливість комунікації учасників в процесі діалогу
- Рівні можливості висловитися для кожного учасника діалогу
- Відносний баланс сил в процесі діалогу
- Системність та структурованість діалогових процесів

Інструменти порозуміння та навички для організації

суспільних практик - партисипації, залучення, гнучкого управління, групової та командної роботи

- **Діалогові практики** (фасилітований діалог, ненасильницьке спілкування)
- **Фасилітація** (полегшення, професійний супровід групової роботи)
- **Коучінг** (підтримуюча практика в запитувальному стилі, розкриває персональний потенціал, розвиває компетенції)
- **Медіація** (вирішення конфліктів за допомогою нейтральної третьої сторони)

Чи існує різниця між діалогом та

- бесідою
- сперечаннями
- дебатами

Формати фасилітованих Діалогів, які використовуються сьогодні в Україні

- **Методи ненасильницького спілкування Маршала Розенберга**
- **Швидкі Діалоги**
- **Діалогові Кола**

NVC - Nonviolent Communication

Ненасильницьке спілкування

Історія: 1960-ті роки.

Американський психолог **Маршалл Розенберг** (Marshall Rosenberg) сформулював **4 правила спілкування без агресії**, спираючись на гуманістичну філософію Махатми Ганді та на дослідження американського психолога Карла Роджерса (Carl Rogers), засновника методу клієнт-центрованої психотерапії.

1984 р. Маршалл Розенберг заснував Центр ненасильницького спілкування в Техасі (США)

Формат «Швидкі Діалоги»

- Знайди пару
- Привітайся
- Слухай запитання
- Подумки відповідай
- Поділись із партнеркою / партнером
- Слухай уважно
- Дякуй ...
- ... і знову - знайди пару...

Діалоги
на Майдані

Метод «Діалогові Кола»

КОЛО – це дуже ефективний підхід, що сприяє залученню до вирішення проблеми усіх зацікавлених осіб та забезпечує їх активну участь у обговорення ситуації та прийнятті рішень. Кожен з учасників має можливість висловити власну точку зору та бути почутим іншими членами кола.

Коло – це зібрання людей, рівних для спілкування щодо складних питань, проблем, в атмосфері взаємоповаги і турботи згідно з певними правилами.

В залежності від мети проводять:

- Коло прийняття рішень
- Коло примирення
- Коло підтримки
- Коло цінностей

Діалогове коло для команд: Коло емпатії / Ціннісне коло

- Чути голос кожного - тримати фокус уваги на людині зручним для себе сенсорним способом
- Запитання - лише для уточнення і «повернення сенсу»
- Презумпція Промовця: головна роль і право «так думати», коли він / вона говорить про себе
- Баланс комфорту і смислу в колі

Як ефективно спланувати та провести діалог

Модуль 1 «Про діалог»

1. Про діалог
2. Діалог і конфлікт
3. Діалог і миротворчість
4. Культура діалогу

Модуль 3 «Про ведучого діалогу»

1. Розвиток навичок та здібностей, особистість ведучого діалогу
2. Комунікативні навички ведучого діалогу
3. Основи управління процесом

Модуль 2 «Менеджмент діалогу»

1. Потреба у діалозі
2. Дійові особи та функціональні ролі в діалозі
3. Дизайн, етапи діалогу
4. Організація діалогу або менеджмент діалогового процесу
5. Результати діалогу та управління очікуваннями

https://courses.prometheus.org.ua/courses/OSCE/DIAL101/2017_T1/about

**Навички медіації та діалогу
для потреб публічної служби**

https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:OSCE_EDERA+Med_101+2020/about

Викладання історії в рамках педагогіки миру

Проект Civil Peace Service - CPS / GIZ

співпраця з
НІМЕЧЧИНОЮ
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

zfd Ziviler Friedensdienst
Civil Peace Service

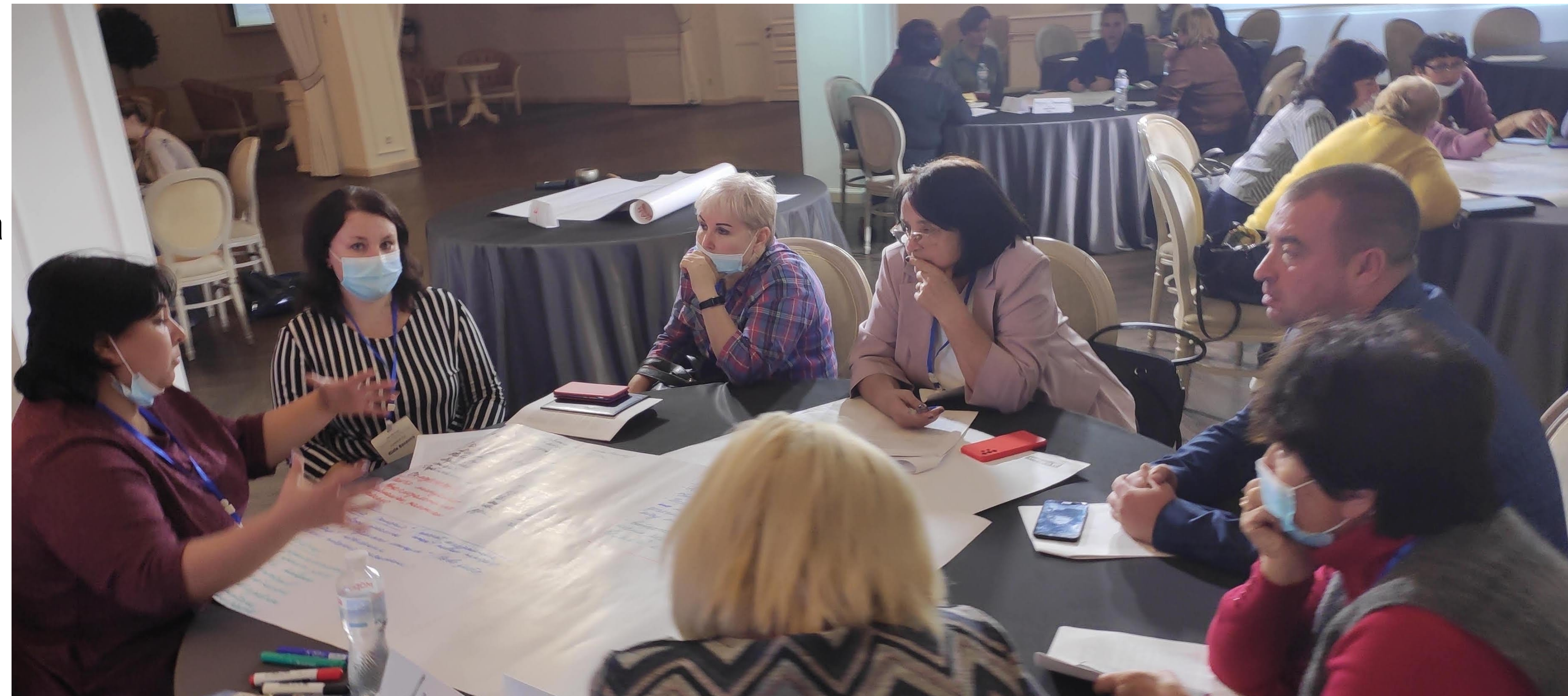
Peace Cafe в День Миру 21 вересня 2021

Ph.D. Професор,
Jimmy and Rosalynn
Carter School for
Peace and Conflict
Resolution
Університет
Джорджа Мейсона
[George Mason
University](https://www.gmu.edu/)

Ph.D.
Фасилітатор (IAF),
Тренер, Коуч,
Психотерапевт,
член Мережі
Фасилітаторів
Діалогу

Діалоги вчителів історії

співпраця з
НІМЕЧЧИНОЮ
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

zfd Ziviler Friedensdienst
Civil Peace Service

Найскладніша навичка :
слухати і чути думку іншої людини
при наявності власної точки зору

Дякую за увагу і спільну роботу!
+38 067 408 54 21
anna.valensa@gmail.com

